

Självständigt arbete i Krigsvetenskap 15 hp

Författare: Kd Gustav Weidman	Program/Kurs: OP 10-13/ 10P147
<i>Det kausala sambandet mellan tillhörighet och prestation</i> – <i>En fallstudie av Militärhögskolan Karlberg i allmänhet och prestationsövningen Kuben i synnerhet</i>	
Sammanfattning: <p>Ledarskap är ett begrepp som är vanligt förekommande i vardagen. Men vad innehåller begreppet och vad innebär det att vara en god ledare? Frågar man tio individer vad begreppet betyder för dem får man säkerligen tio olika svar, alla har sin personliga tolkning utefter deras värderingar och erfarenheter. Ämnet är också mycket populärt och det publiceras en stril ström av litteratur och artiklar som berättar hur en bra ledare ska vara. Flera försök har genom åren gjorts i att definiera ledarskap men ingen version har hittills vunnit allmän acceptans. Dock är många eniga om att ledarskap är "att påverka någon/några i syfte att nå ett visst mål"¹. Intressant är att ställa sig frågan vad det här innebär mer konkret och hur kan organisationen underlätta ledarskapet.</p> <p>Syftet med arbetet är att undersöka i vilken utsträckning kadetter väljer att identifiera sig med Militärhögskolan Karlberg och att undersöka hur sambandet ser ut mellan social sammanhållning och prestation under övningen Kuben.</p> <p>Arbetet utgår från en fallstudie av övningen Kuben. Detta på grund av att övningen konkretiserar betydelsen av ledarskap och underlättningar för det individuella motivation-och meningsskapandet på ett isolerat och tydligt sätt. Empirin insamlas genom personliga intervjuer med deltagare som påbörjat den prestationsinriktade delen av övningen Kuben men som av någon anledning inte fullföljt den samma samt en kontrollgrupp bestående av individer som deltagit i övningen full ut.</p> <p>Resultatet av studien visar att det går att se ett kausalt samband mellan upplevd tillhörighet och identifiering till något av Försvarsmaktens förband och prestationen under övningen Kuben.</p> <p>Handledare: Niklas Stenlås Antal ord:12 470</p>	

¹ Larsson, Gerry & Kallenberg, Kjell (red.), *Direkt ledarskap*, Försvarsmakten, Stockholm, 2006 s.18

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund och Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställning	4
1.3 Att undersöka socialsammanhållning	4
1.3.1 Val av ansats	4
1.3.2 Övningen Kuben	5
1.4 Intervju	6
1.4.1 Undersökningsgrupper	6
1.4.2 Praktiskt genomförande	6
1.4.3 Validitet	6
1.4.4 Reliabilitet	7
1.5 Forskningsläge	7
2 Det sakrala i en militär kontext	9
3 Den sociala sammanhållningen på Karlberg	11
3.1 Symboler	12
3.2 Ritualer	15
3.3 Det sakrala	17
3.4 Övningen Kuben	21
3.5 Motivation	24
3.6 Sammafattning	25
4 Slutsatser och diskussion	26
5 Käll- och Litteraturförteckning	29

1. Inledning

Ledarskap är ett begrepp som är vanligt förekommande i vardagen. Men vad innehåller begreppet och vad innebär det att vara en god ledare? Frågar man tio individer vad begreppet betyder för dem får man säkerligen tio olika svar, alla har sin personliga tolkning utefter sina värderingar och erfarenheter. Ämnet är också mycket populärt och det publiceras en stril ström av litteratur och artiklar som berättar hur en bra ledare ska vara. Flera försök har genom åren gjorts i att definiera ledarskap men ingen version har hittills vunnit allmän acceptans. Dock är många eniga om att ledarskap är ”att påverka någon/några i syfte att nå ett visst mål”². Intressant är att ställa sig frågan vad det här innebär mer konkret och hur kan organisationen underlätta ledarskapet.

1.1 Bakgrund och Problemformulering

Målet för en organisation är att leverera ett bra resultat. Detta är även applicerbart på organisationen Försvarsmakten. Det finns många olika faktorer som påverkar organisationens förmåga att leverera ett bra resultat, en av dessa kan vara kompetenta medarbetare. Detta förutsätter utbildning. Inom Försvarsmakten utbildas alla blivande officerare på Militärhögskolan Karlberg i Stockholm under tre år, varav ett år är verksamhetsförlagd utbildning, till fänriksgrad.

Målet för de flesta kadetter på skolan är att efter tre år komma ut till respektive förband som kompetenta fänrikar som kan bidra till organisationens verksamhet, det vill säga leverera bra resultat. För att detta ska uppnås krävs att kadetterna tar eget ansvar för sina studier och är motiverade under prövningar av såväl fysisk som psykisk karaktär. Studierna kommer sätta studenterna i många olika situationer där syftet kan upplevas abstrakt, den fysiska belastningen för tung eller boken alldeles för tjock. Hur kan man i dessa situationer underlätta för individernas motivations- och meningsskapande i syfte att i slutändan nå organisationens mål med kompetenta medarbetare?

Försvarsmakten har identifierat ett behov av att skapa ordning och reda i ”ledarskapsdjungeln” samt sammanställa riktlinjer för militärt ledarskap. Resultatet är verket ”Direkt ledarskap (2006)”³. I det verket redogörs kort för vad Bolman och Deal kallar för det *symbolistiska perspektivet*⁴. Avsikten med detta arbete är att gå på djupet i de mer abstrakta perspektiven gällande ledarskap och att försöka begripliggöra och ge tänkbara förklaringar till varför individer inte lyckas prestera maximalt. Går det att se en svårighet för individen att prestera på topp som följd av bristande förmåga till motivations- och meningsskapande utifrån ett mer abstrakt perspektiv på ledarskap?

² Larsson, Gerry & Kallenberg, Kjell (red.), *Direkt ledarskap*, 2006, s.18

³ Ibid, s.156, 164

⁴ Bolman, Lee G. & Deal, Terrence E., *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*, 3., [rev. och uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005, s. 295

Övningen Kuben är en prestationsinriktad övning där mycket av kadetternas tidigare kunskaper sätts på prov. För att ta sig i mål på övningen krävs inte bara starka ben och väl ingångna kängor, utan varje individs motivation är i hög grad utslagsgivande men också *ledarskapet*.

En naturlig första ansats för att förklara varför individer tvingas avbryta övningen Kuben är naturligtvis ett fysiskt prestationsperspektiv med tanke på att det är en fysisk prestationsövning. För att kunna gå vidare från det resonemanget presenteras en slutsats redan här. Någon koherens mellan fysisk kapacitet och en fullföljning av övningen Kuben har inte gått att finna. Efter att jämföranden mellan fysiska tester kopplat till individer som tvingats avbryta och individer som lyckades genomföra hela övningen har gjorts.⁵

Under läsåret 2007/2008 genomfördes en akademisering av officersutbildningen på Militärhögskolan Karlberg, detta innebar att intagningssystemet ändrades. Tidigare hade varje förband en viss kvot av den totala intagningen, förbandet kunde då påverka vilka kadetter som fyllde deras kvot. Nu är intagningen anpassad för att överensstämma med de krav högstskoleverket ställer i och med en akademisk utbildning. Försvarsmakten är dessutom mitt uppe i en stor förändring gällande personalförsörjningssystemet, från ett system som grundade sig på värnplikten till ett frivilligt system där grundläggande militär utbildning utgör grundpelaren. Det är rimligt att anta att dessa förändringar påverkar Karlbergs roll i organisationen och ledarskapet som utövas under studietiden.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med arbetet är att undersöka i vilken utsträckning kadetter väljer att identifiera sig med Militärhögskolan Karlberg och att undersöka hur sambandet ser ut mellan social sammanhållning och prestation under övningen Kuben.

Ovanstående syfte utmynnar i följande frågeställning;

- *I vilken utsträckning upplever kadetter en tillhörighet till Militärhögskolan Karlberg?*
- *På vilket sätt påverkar tillhörighet och identifiering prestationen?*
- *Vilka motiv anges till varför alla kadetter inte fullföljde övningen Kuben?*

1.3 Att undersöka socialsammanhållning

1.3.1 Val av ansats

Arbetet utgår från en fallstudie av övningen Kuben. Detta på grund av att sätta komplexa och abstrakta begrepp som tillhörighet, identifiering, motivation, meningskapande med mera i ett sammanhang. Övningen Kuben lämpar sig väl för detta på grund av att övningen konkretiserar betydelsen av ledarskap och underlättningar för det individuella motivation-och meningskapandet på ett isolerat och tydligt sätt. Övningen Kuben lämpar sig bättre än andra fysiskt påfrestande

⁵ För att kunna dra denna slutsats har fysiska testresultat från "multitestet", som genomfördes under termin 3 av samtliga kadetter, jämförts med resultat från övningen Kuben. Detta för att se om det fanns något samband mellan låga resultat på multitestet och oförmåga att slutföra övningen Kuben. Något sådant samband har inte gått att finna. Låga resultat på multitestet innebär alltså inte sämre förutsättningar att slutföra övningen Kuben.

övningar på grund av att det är lättare att isolera enskilda faktorer. Vinterövningen i Arvidsjaur, som genomförs under termin två för samtliga kadetter, har exempelvis mycket större påverkningar av yttre faktorer som exempelvis väderförhållanden och skiderfarenhet.

Det går att undersöka detta genom att studera exempelvis de studerandes studieresultat. Dock uppstår en svårighet att isolera orsak och verkan vilket leder till resultat som kan kopplas till olika orsaker, exempelvis studieteknik, studievana med mera. Det vill säga det lämnar utrymme för olika tolkningar av resultatet.

Anledningarna att avbryta övningen Kuben kan brytas ned till två i antalet. Antingen är det av medicinska skäl, deltagaren riskerar bestående men i det fortsatta livet om denne inte avbryter övningen, eller anledningar direkt relaterande till motivation. Naturligtvis kan utomstående orsaker, som exempelvis personliga skäl, vara en anledning till att deltagare tvingas bryta. Dessa individer har dock inte tagits med i den empiriska undersökningen.

Empirin insamlas genom personliga djupintervjuer med deltagare som påbörjat den prestationsinriktade delen av övningen Kuben men som av någon anledning inte fullföljt den samma samt en kontrollgrupp bestående av individer som deltagit i övningen full ut. Valet av denna metod är direkt beroende av ämnets komplexa och subtila natur. Problematiken med denna metod är att informanten i intervjun med stor sannolikhet kommer att ha rationaliserat sitt beslut att avbryta övningen i efterhand vilket kan påverka reliabilitet negativt.⁶ Detta är något som tagits i beaktande vid intervjutillfället och vid senare tolkning och analysering av materialet. Svaren från enskilda informanter kommer på grund av detta snarare ses som indikatorer på hur det kan förhålla sig, snarare än att det är så det förhåller sig. Om flera informanter indikerar samma sak kommer detta ses som mer trovärdigt.

För att sätta in övningen Kuben i en kontext kommer även arbetet inriktas på att undersöka hur informanterna upplever den sociala sammanhållningen under studietiden på Militärhögskolan Karlberg. Detta kommer att kategoriseras och analyseras utifrån Durkheims begrepp *de sakrala, symboler och ritualer*. Avsikten arbetet igenom är att tolka, analysera, dra slutsatser och förstå varför individer väljer att inte fullfölja övningen utifrån empirin genom Durkheims sociologiska teorier om sakrala värden. Detta beskrivs närmre under avsnittet *teori*. Svagheten med valet utgörs just av att dessa teorier kan upplevas som föråldrade och inaktuella, exemplen som förs fram i texterna kommer från industrialiseringen vagga och kan upplevas som spekulativa i vissa delar. Dock så går det att argumentera för att teorierna är högst applicerbara även i dagens kontext.

1.3.2 Övningen Kuben

Fallet för denna studie är övningen Kuben. Denna övning består av två element. Den första delens huvudfokus är ledarskap i en internationell kontext och bedrivs på Livgardets övningsområde Stora Sättra. Där utsetts kadetterna för svåra beslutssituationer och tvingas till prioriteringar under två till tre dygn. Övningens andra del är mer prestationsorienterad och individens förmåga att pressa sina gränser ur ett fysiskt perspektiv sätts i fokus. Detta genomförs i huvudsak på Bergas övningsområde och i närliggande skärgård, i direkt anslutning till övningens första del. Här får kadetterna bedriva fysiska aktiviteter så som vattenfys, valbåtsrodd och genomföra längre marscher med tung packning.

⁶ Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009 s. 269

Kadetternas fysiska status regleras av övningsledningen genom tillgång till sömn och mat. Denna andra del, den prestationsinriktade kommer även att fungera som avgränsning för arbetet. För utförligare beskrivning av övningen se order för övningen Kuben.

Under övningen är två ordinarie grupper sammanslagna ur två olika plutoner och formar en ny temporär grupp vilken upphör att gälla efter övningen. Övningen är inte examinerande, det vill säga ingen komplettering krävs av de deltagare som inte genomför övningen fullt ut.

1.4 Intervju

1.4.1 Undersökningsgrupper

Informanterna är indelade i två grupper. Huvudgruppen består av individer som av någon anledning inte har fullföljt övningen, samtliga kadetter som var aktuella för undersökningen valde att medverka. Den andra gruppen är en kontrollgrupp bestående av individer som alla fullföljde hela övningen.

Urvalet till huvudgruppen har bestått av alla informanter som varit aktuella för undersökningen, det vill säga har brutit övningen Kuben, och som efter förfrågan, valt att ställa upp frivilligt.

Kontrollgruppen består av individer från de tre olika arenorna (mark, sjö och luft) För att ge möjlighet till att generalisera deras svar som giltiga för övriga deltagare. Samtliga informanter har tillhörighet till det 218:e kompaniet. Intervjuerna genomfördes semi-strukturerat och tog ungefär 20-30 minuter per informant.

1.4.2 Praktiskt genomförande

Sju av åtta intervjuer genomfördes på Militärhögskolan Karlberg. Av dessa sju genomfördes två på författarens rum och övriga fem intervjuer genomfördes på respektives kadetts rum. Dessa intervjuer genomfördes således i en avslappnad och privat miljö där inga yttre faktorer påverkade eller störde intervjutillfället. Den åttonde intervjun genomfördes på ett café i gallerian "Solna Centrum". Yttre faktorer bestående av störande ljud eller förbipasserande påverkade minimalt och inverkade troligen inte på intervjun. Informanten upplevdes som avslappnad, öppen och sanningsenlig trots den aningen bullriga miljön.

Samtliga informanter deltog frivilligt i undersökningen. De upplevdes trovärdiga och sakliga. Intervjuerna spelades in på diktafon, vilket samtliga deltagare uttryckte sitt samtycke till. Diktafonen glömdes snart bort av informanterna och inverkade inte märkbart på informanternas svar. I ett senare skede transkriberades det inspelade intervjumaterialet för att informationen skulle bli mer överskådlig och lätthanterlig vid senare analys.

1.4.3 Validitet

För att kunna besvara frågan med undersökningen, att åskådliggöra vad som motiverar individer och om det finns något samband mellan förbandstillhörighet och motivation, har informanterna fått svara på frågor angående deras militära bakgrund och tilltänkta förband efter utbildningen, deras syn på skolan och skolans roll i deras personliga menings- och motivationsskapande samt symboler som visar på deras eventuella sammanhållning och identifiering. Frågor om övningen Kuben och deras syn på övningen. Samt begreppet motivation i allmänhet har också diskuterats av informanterna.

Alla intervjuer har utgått från samma frågeformulär, där skillnader går att finna i följdfrågor på grund av svarets karaktär. Teori- och val av fall har varit centralt vid utformningen av frågeformulär för att den samlade empirin i senare skede ska finnas möjlighet att koppla till arbetets teoretiska ansats.

1.4.4 Reliabilitet

Generellt undergrävs objektiviteten i en kvalitativ intervju. Det är oundvikligt att arbetet påverkas av forskarens och informanternas individuella särarter. Det faktum att författaren känner informanterna sedan tidigare kan uppfattas som ett problem. I detta fall är det dock snarare en fördel, då författaren delar informanternas bakgrund och upplevelser och där igenom har en större förmåga att förstå informanternas svar och lättare att placera svaren i rätt kontext. Tidsfaktorn påverkar individernas minne och förmåga att erinra sig de känslor som upplevdes under övningen. Som nämnts tidigare har människan en tendens att rationalisera sitt beteende i efterhand vilket måste tas hänsyn till vid bearbetning och analysering av resultatet.

1.5 Forskningsläge

Den tidigare forskning som gjorts inom detta område går att dela upp i två kategorier, teorier kring identitet/social identitet och organisationsteori. Avsikten är att presentera ett forskningsläge ur båda dessa kategorier som har nära anknytning till forskningsområdet i detta arbete. Slående, när man undersöker forskningsläget, är att det finns ett stort tomrum att fylla. Mycket av den forskning som bedrivits är skriven utomlands och ofta skriven för flertalet år sedan.

Bolman och Deal lyfter i sin bok *Nya perspektiv på organisation och ledarskap* fram fyra perspektiv på ledarskap, det strukturella perspektivet, human resource perspektivet, det politiska perspektivet och det symboliska perspektivet.⁷ De menar att om man ska förstå sin omvärld och få en bild som liknar sanningen så måste man kunna se ett problem från olika perspektiv. De olika perspektiven har sin egen bild av verkligheten och om man lär sig att perspektivväxla mellan dem får man en förbättrad och mer fördjupad bild av organisationen. Ingen vikt läggs vid att rangordna eller prioritera perspektiven inbördes utan det är växlingen mellan de olika perspektiven som är det relevanta i deras mening.⁸ Detta arbete kommer att i huvudsak koncentrera sig på att försöka förstå sin omvärld genom vad Bolman och Deal kallar för det *symboliska perspektivet*.

Ahronson och Cameron slår fast i sin artikel att sammanhållning är en av de viktigaste egenskaperna i en liten grupp. De menar att fokus på individen är sekundärt i relation till gruppen. Sammanhållningen är viktig för effektiviteten i militära operationer och viktigt i den militära kontexten i allmänhet. Ahronson och Cameron kopplar samman tillhörigheten till gruppen med flertalet sociala psykologiska funktioner inkluderande psykiskt välbefinnande.⁹ Det är en Kanadensisk studie genomförd på resultat från det kanadensiska försvaret. Slutsatserna är intressanta på så vis att de påvisar positiva effekter för både individen och kollektivet, organisationen. Ahronson och Cameron uppmuntrar till fortsatt forskning inom området och då specifikt till hur man skapar en

⁷ Bolman och Deal, *Nya perspektiv på organisationer och ledarskap*, 2005 s.27

⁸ Ibid, s.25-40

⁹ Ahronson, Arni, Cameron, James E "The Nature and Consequences of Group Cohesion in a Military Sample". *Military Psychology* 19(1), 9-25 s.23

hållbar och långsiktig sammanhållning och tillhörighet med avsikt på ämnets multidimensionella natur.

Hofstede uttrycker i sin bok *Organisationer och kulturer* att kulturen består av fyra undergrupper, symboler, hjältar, ritualer och värderingar. Han rangordnar dessa genom illustrationen av en lök, där symboler tillhör det yttersta lagret och värderingar utgör kärnan. Hjältar och ritualer hittar man där i mellan. Han menar att symboler, hjältar och ritualer är synliga fenomen men att de endast kan begripliggöras för de individer som ingår i gruppen. Hofstede diskuterar även tillhörigheten till fler grupper samtidigt. Han menar att en individ har olika nivåer av mental programmering. Exempelvis nationstillhörighet, regionstillhörighet, könstillhörighet och organisation- och företagsnivå.¹⁰

Enligt Hofstede rangordnar människan alltså tillhörigheten, paradoxalt menar han att motstridigheter mellan olika grupper av samhörighet inte är motstridigt i sig utan naturligt. Ett exempel på denna rangordning kan vara; - Jag är i första hand från Södermanland, sedan svensk och i tredje hand europé. Mellan dessa tillhörigheter kan alltså motsättningar förekomma.

King uttrycker ett helt annat förhållningssätt i sin artikel *The Word of command : Communication and Cohesion in the Military*. Han påstår att forskare har feltolkat resultat utefter sig själva, sin egen omvärld och sina egna erfarenheter. Han menar istället att det är träning och övning som är grundläggande för social sammanhållning i strid. Han menar också att gruppen är effektiv i den mån dess medlemmar åtar sig att etablera kollektiv träning. King beskriver vidare att kommunikation är viktigt för social sammanhållning och för uppförandet av gemensam drill. Dock är god kommunikation en produkt av omfattande utbildning där soldaterna lär sig ett gemensamt språk och förhållningssätt till symboler. Endast efter att ha genomgått denna gemensamma träning kommer soldater relatera till dessa gemensamma symboler och agera i deras anda. Det spelar alltså ingen roll hur väl soldaterna känner varandra på ett personligt och informellt plan, utan den gemensamma militära träningen som dessa symboler representerar kommer inte soldater uppfatta social sammanhållning menar King, vilket i förlängningen kommer leda till militär ineffektivitet. King menar inte att personliga relationer är irrelevanta, han påstår däremot att de uppnås genom gemensam träning och övning. Utöver detta menar King att endast dem som bevisat sig värdiga till gruppen och att de kan bidra till de kollektiva målen når den mer genuina, personliga och intima kontakten gruppmedlemmar emellan.¹¹ Kings studie grundar sig på undersökning av brittiska arméns kommunikationsövningar. En intressant aspekt av Kings undersökning är att han hävdar att gruppens kollektiva rörelse är till grund för social sammanhållning. Detta går att se som ett strukturellt perspektiv, men känner tillhörighet till den grupp man ingår i för att man övar och utför operationer gemensamt. Med denna syn skulle gruppmedlemmarna under övningen kunna känna tillhörighet till den temporärt sammansatta gruppen som en följd av gemensamma ordregivningar och det tydliga gemensamma målet för hela gruppen.

Matell tar i sin uppsats från Stockholms universitet utgångspunkt i att social sammanhållning är mycket viktig för att militära förband skall kunna fungera. Arbetet syftar till att undersöka vilka metoder och strukturer Försvarsmakten använder sig av för att bidra till den sociala

¹⁰ Hofstede, Geert, *Organisationer och kulturer: om interkulturell förståelse*, Studentlitteratur, Lund, 1991, s. 16-20

¹¹ King, A. 2006, "The Word of Command: Communication and Cohesion in the Military". *Armed forces & society* vol.32:493, s. 509-510

sammanhållningen. Som teoretiskt ramverk använder han sig av Durkheims religionsteori. Genom intervjuer med nyckelpersoner inom organisationen tar han fram sin empiri. Genom analys av intervjuerna kommer han fram till att det är professionsutövande och meningsutbytande metoder Försvarsmakten nyttjar för att skapa social sammanhållning, men vill inte påstå att någon är viktigare eller mer betydelsefull än den andra. Matell kommer i sin undersökning fram till att kollektiva upplevelser skapar grupper och binder individerna närmare varandra. Han lyfter fram betydelsen av formell utbildning och gemensamma mål för att forma gruppen. Han menar även att utan känslor som trygghet, gemenskap, och lojalitet skapas ingen långsiktigt stark grupp. Matell har i sin undersökning enbart studerat de formella metoderna inom organisationen och anser att vidare forskning vore intressant rörande de informella metoderna och deras betydelse.¹²

2 Det sakrala i en militär kontext

Som teoretiskt ramverk för detta arbete kommer Émile Durkheims religion- och arbetsdelningsteori att användas. Durkheims religionsteorier bygger på studier av urbefolkningen i Australien och deras religionsutövning. Han menar att deras religion är den mest ursprungliga formen av religion och att den inte är influerad eller en påbyggnad av någon annan religion. Arbetet kommer dock inte att behandla aspekter som vi vardagligt förknippar med begreppet *religion* utan snarare användas som en förklaringsmodell för att kunna tolka materialet från informanterna. Längre fram i denna del kommer dessa tankar och teoriers applicerbarhet åskådliggöras mer tydligt och varför dem är relevanta i denna undersökning.

Durkheim var en fransk sociolog som var verksam i slutet på 1800-talet – början på 1900-talet.¹³ Han menade att man kunde dela upp att livet i det profana och det sakrala, det vardagliga och det heliga.¹⁴

*Sacred things are things protected and isolated by prohibitions; profane things are those things to which the prohibitions are applied and that must keep at a distance from what is sacred*¹⁵

Det är inte bara gudar och andar som kan utgöra det sakrala. En sten, ett hus, ett träd, allting kan vara sakralt.¹⁶

Han studerade ursprungligen religionen, dess ursprung och existensberättigande. Religion skapas och uppkommer i situationer av tät social gemenskap. Religion kan tolkas som förhållningsregler mellan det sakrala, det profana och människan, det är också ett uttryck för kollektivets makt över individen, menar Durkheim, detta åskådliggörs i olika former av riter.¹⁷ Precis som stycket ovan försökte förklara är religionen alltså betydligt bredare än förhållandet till Gud och andar och får inte definieras

¹² Matell, D, *Vikten av att arbeta och verka tillsammans*, Opublicerat examensarbete Stockholms universitet, 2011

¹³ Boglind, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning: en introduktion till klassisk samhällsteori*, 6., [rev.] uppl., Norstedt, Stockholm, 2009, s.202

¹⁴ Durkheim, Émile, *The elementary forms of religious life*, Free Press, New York, 1995, s.34-35

¹⁵ Ibid, s.38

¹⁶ Ibid, s.35

¹⁷ Durkheim, É, *The elementary forms of religious life*, 1995 s.38

exklusivt utefter dessa termer.¹⁸ Vidare utvecklar Durkheim detta resonemang och kommer fram till en definition av religion;

*"A religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that it is to say, things set apart and forbidden-beliefs and practices which unite in to one single moral community called a Church, all those who adhere to them...in showing that the idea of religion is inseparable from the idea of a Church, it conveys the notion that religion must be an eminently collective thing."*¹⁹

Citatet ovan säger oss alltså att den religiösa kraften alstras utifrån kollektivet. Detta innebär i förlängningen att religionen inte riskerar att försvinna, utan transformeras till en ny skepnad. Durkheim beskriver detta som att det inte är någon risk att himlen blir tom, eftersom vi alltid kommer att skapa oss nya gudar.²⁰

Durkheim hävdade att avbrott i vardagen i form av ceremonier och riter verkar stärkande och helande för individen och kollektivet som helhet.²¹ En rit, eller ceremoni är något som åskådliggör det sakrala för individerna. Riter behöver inte vara riktade mot någon gud utan kan tilltala det önskvärda direkt.²² Initieringsriter införlivar nya individer i den kollektiva gemenskapen och höjer individen från att enbart leva i en profan värld till den sakrala världen.²³ Ritualer och ceremonier innehåller ord, fraser, rörelser och gester som inte kan sägas eller utföras av vem som helt, denne måste själv vara invigd.²⁴

Durkheim levde i en tid som påverkades starkt av industrialiseringens uppkomst och utveckling. Detta nya sätt att organisera sig påverkade samhället i grunden vilket fångade hans intresse. Han skrev mycket om arbetsdelning (Division of Labor), och vilka konsekvenser den förde med sig. En konsekvens som Durkheim såg var att arbetsdelningen i allt större utsträckning var det som stod för sammanhållningen mellan sociala enheter i mer utvecklade samhällen.

*"it is the division labor that is increasingly fulfilling the role that once fell to the common consciousness. This is mainly what holds together social entities in the higher types of society."*²⁵

Durkheim ansåg att utvecklingen av yrkes-och professionsammanslutningar kunde fylla tomrummet mellan individ och stat samt bidra till den sociala sammanhållningen. Utgångspunkten i hans arbete var nämligen att alla människor behöver känna mening och sammanhang i sitt arbete. Individen har ett behov att kunna identifiera sig med verksamhetens

¹⁸ Durkheim, É, *The elementary forms of religious life*, 1995, s.33

¹⁹ Ibid, s.44

²⁰ Durkheim, Émile, *Durkheim on religion: a selection of readings with bibliographies*, Routledge & Keagan Paul, London, 1975, s.186

²¹ Boglind, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*, 2009, s.259

²² Durkheim, É, *The elementary forms of religious life*, 1995, s.33

²³ Ibid, s.37

²⁴ Ibid, s.35

²⁵ Durkheim, Émile, *The division of labor in society*, Free press, New York, 1997, s.123

mål.²⁶ Durkheim menar också att det är eftersträvansvärt att individen känner delaktighet och ansvar.²⁷

Det faller sig intressant att se hur Försvarsmakten i dag förhåller sig till Durkheims teorier. För att göra Durkheims teorier applicerbara i detta arbete är det nödvändigt att översätta och förklara vissa begrepp till arbetets kontext.

I och med dagens sekulariserade samhälle är det rimligt, enligt Durkheims teorier, att anta att något annat fyllt begreppet religion. Eftersom religion enligt Durkheim är en socialkonstruktion och skapat av kollektivet så förefaller det rimligt att påstå att den sociala sammanhållningen till betydande del hamnat i arbetslivet, kopplat till Durkheims teorier om arbetsdelning och dess innebörd för den sociala sammanhållningen. Det bör således finnas förutsättningar för att Försvarsmakten i allmänhet och Försvarsmaktens olika förband i synnerhet har möjlighet att ta över de sakrala värden, som religionen erhöll tidigare och haft monopol på, och därigenom att underlätta för enskilda individer att finna mening, tillhörighet och social sammanhållning, vilket verkar stärkande för individen och därigenom stärkande för kollektivet.

För att ytterligare påvisa applicerbarhet i Durkheims teorier gentemot dagens Försvarsmakt vill jag påvisa likheterna mellan Durkheims teorier om riter och Försvarsmaktens ceremoniella delar. Utnämningen till officer kan mycket väl liknas vid en initieringsrit där införlivningen i den gemenskap det innebär att vara officer mycket väl går att tolka som en upphöjelse till den sakrala världen. Utnämningen kan inte göras av vem som helst utan det måste vara en annan officer, och helst den av rang högsta. Den symboliska handlingen utgörs av att en gammal kavaj tages av och ersätts av en ny.

3 Den sociala sammanhållningen på Karlberg

Här följer en redovisning och analysering av resultaten, vad informanterna identifierar sig med inom Försvarsmakten, deras syn på övningen Kuben och på motivation i allmänhet. Frågor rörande informanternas privatliv har utelämnats då det är utanför ramen för denna undersökning. Resultaten bygger helt på informanternas subjektiva uppfattning och bild av Försvarsmakten, Militärhögskolan Karlberg, övningen Kuben och motivation som begrepp. Troligt är att det finns faktorer och element i det privata livet som starkt påverkar det professionella livet, dessa faktorer anses dock alltför subjektiva och individuella vilket gör de svåra att generalisera. Detta arbete avser att presentera en generell bild av hur informanterna uppfattade övningen Kuben och deras syn på organisationen. Då informantens uppfattning samstämmer med flertalet andra eller att ett likartat resonemang återkommer hos andra informanter går det att dra generella slutsatser. Redovisningen och analysen av intervjuerna är kategoriserade utefter Durkheims begrepp, *symboler, ritualer och det heliga*. Vad som kan vara en symbol finns det nästan inga gränser för, som nämnts ovan, och variationen mellan olika symboler är stor. Det kan vara ett märke, ett namn på gruppen, en historia eller en plats vilket gruppmedlemmarna identifierar sig med eller en symbol som representerar och visualiserar den. Det heliga betraktas i detta arbete som de ritualen skapar och symbolen symboliserar. Det heliga är belagt med förhållningsregler och respekt. *Övningen Kuben* kommer användas som undersökningsområde för att konkretisera begreppen samt sätta in dem i ett sammanhang. Slutligen

²⁶ Ibid, s.307-308

²⁷ Boglind, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*, 2009, s.224

kommer informanternas syn på *motivation* behandlas där informanterna diskuterar begreppet fritt. Kontrollgruppens svar kommer behandlas separat, skillnader och likheter kommer lyftas fram löpande genom kapitlet.

3.1 Symboler

För att grupper överhuvudtaget ska kunna bildas eller fungera krävs det en tydlig avgränsning till andra grupper. Inom Försvarsmakten finns det många olika symboler som visar vilken grupp individerna tillhör, exempel på dessa grupper kan vara, armé, marinen eller flygvapnet, A9 i Boden, Amf1 i Västerhaninge eller Karlberg i Stockholm. Dessa enheter går att bryta ner via bataljoner, kompanier och plutoner ända ner till grupper och stridspar. Detta gör det väldigt tydligt för individen att veta vilken grupp denne tillhör. Det går att likna med Durkheims beskrivning av klansamhället i Australien. I denna liknelse är Försvarsmakten stammen som sedan är indelat i olika phratry, förbanden, som i sin tur består av flera olika klaner alltså, bataljoner, kompanier, plutoner och grupper. Durkheims klaner i Australien består av individer som inte delar något släktskap men som känner en stark tillhörighet på grund av att de delar samma klannamn och totem, symboler. För att förstå symboler bättre kan det även liknas vid klubbmärket för ett idrottslag, för vissa är det helt betydelselöst, andra känner en så stark laddning och tillhörighet till exempelvis ett visst lag att man väljer att tatuera in märket, eller symbolen på bröstet.

Båtmössan möjligtvis är[sic!] en sådan symbol. Annars så har jag mina egna symboler som jag förknippar med livgardet också. Ett exempel är det utbildningstecknet som vi fick när vi gjorde utbildningen där. Det har jag kvar och tycker att det är en väldigt stark koppling dit.²⁸

Detta är ett exempel där ett märke, som egentligen bara är en broderad tygbit som sys fast på uniformen men som för den här individen är något mer, den är laddad med allt som symboliserar hans tidigare grupp från värnplikten. Andra informanter uttrycker liknande känslor rörande symboler som representerar deras tidigare värnplikt. *"man reagerar lite när man ser LV6 och sådär, jag tycker det är förknippat med positiva minnen"*²⁹. En informant som under intervjun hävdar att symboler inte har så stor betydelse för honom erinrar sig senare under intervjun att

Det kändes i och för sig väldigt konstigt och obekvämt att ta på sig arméuniformen. Jag kommer från flygvapnet och ska tillbaka till flygvapnet efter utbildningen, men under min första tid på skolan tillhörde jag armén. Det kändes inte rätt.³⁰

Samtliga fem informanter upplever att de i någon utsträckning identifierar sig med det förbandet som de gjorde värnplikten vid och att det finns symboler som för dem representerar denna känsla av tillhörighet.

²⁸ Informant E rad, 59-62

²⁹ Informant A rad, 6-7

³⁰ Informant C rad 327-330

Kontrollgruppen svarar lite olika gällande symboler. Två av tre känner en stark koppling till personliga symboler från tidigare förband.

(...)utbildningstecknet Torleif(...)det är klart att identifierar man sig med Amf1 så har man en sån på armen till den militära uniformen. Och möter man en annan som har en sån så respekterar man ju den personen, så är det ju.³¹

Informanten beskriver även att med det märket så kommer även skyldigheter att leva upp till, att vara en duktig soldat, alltid vara frivillig och att aldrig ge upp.³²

Ingen specifik symbol så, det är mer hela marinbasen i Karlskrona, där har man sitt. Sen har man varit så mycket på fartyg så man känner ingen speciell känsla till tredjesjöstridssymbolen³³

Här är det alltså en geografisk plats som getts en laddning för individen och blivit ett totem, eller symbol för denne. Detta påvisar komplexiteten och subjektiviteten som utgör detta ämnes natur eftersom fenomenet symboler kan ta sig uttryck på så många vis. Det är upp till individen att skapa sina egna symboler eller hänge sig till övriga gruppens. Tredje informanten i gruppen känner ingen koppling alls till sin grundutbildning och påstår att han inte heller i någon utsträckning identifierar sig med sin militära bakgrund. Därför finns det naturligt ingen symbol som är laddad för individen. Två av tre informanter i kontrollgruppen uppger alltså att dem känner en tydlig koppling mellan de förband där deras värnplikt utspelade sig och det finns även, för dem, tydliga symboler som representerar detta.

Gällande förbandsmärket som bärs på Karlberg så är följande citat ganska talande för informanterna;

i början var det väl en stolthet att få bära Karlbergsmärket på uniformen men efter ett tag kändes det mer som en "utfyllnad" innan man får sitt riktiga förband. Tror att man borde ha en arenagemensam uniform för kadetter som inte ser ut som de uniformer vi sedan kommer att arbeta i, likt West Point nu när man ändå inte vill att folk ska bära förbandsspecifika symboler ändå.³⁴

Denna bild av karlbergsmärket som symbol är återkommande hos flera av informanterna. En annan informant uttrycker det så här "för mig personligen är det en symbol som ska sitta där. Inte så laddat" två av informanterna sticker dock ut lite. "karlbergsmärket är en del av identiteten, en del av gemenskapen och samhörigheten". Informanten menar vidare att betydelsen av karlbergsmärket och dess laddning ökar när man inte är på skolan. Det vill säga, ute vid något annat förband eller skola och representerar skolan. Detta liknar ett resonemang från en annan informant "för att bygga en förbandsanda tror jag det är viktigt att du kan jämföra dig med något liknande."³⁵ Informanterna är inne på att det blir viktigare att visa sin identitet utåt om det finns andra grupper närvarande och att

³¹ Informant (Kontrollgrupp)A rad, 29-33

³² Ibid rad, 35-41

³³ Informant (Kontrollgrupp)B rad, 29-32

³⁴ Informant B rad, 175-180

³⁵ Informant C rad, 87-88

”konkurrensen” från andra grupper skulle stärka sammanhållningen inom den egna gruppen. Den femte informanten sticker ut mest från de övriga fyra

Jag hade min uppfattning av hur en kadett ska bete sig och vara. Det märket symboliserade för mig hur det är att vara kadett även om befälen också bär den. Visst kände jag att den medförde att man kände att man hade en viss typ av förväntningar på sig.³⁶

Denne individ känner alltså en viss laddning, märket utgör en symbol för individen. Den symboliserar vad det innebär att vara kadett och vilka skyldigheter det innebär. Symbolen är alltså att betrakta som sakral, eller det den symboliserar åtminstone, eftersom den är belagt men vissa oskrivna regler och informanten antyder respekt inför symbolen.

Kontrollgruppens svar skiljer sig inte särskilt på detta område. Två av tre informanter i kontrollgruppen upplever ingen speciell laddning kring Karlbergsmärket, ”jag vet inte, det är något som sitter där(...)det är nog mer strukturellt för mig så inte har det någon speciellt laddning liksom”³⁷ Den tredje informanten kunde känna en viss laddning till karlbergsmärket

Det symboliserar väl att man har gått på en bra skola. Bär man märket så är man väl stolt för det man läser också. Det är ett sätt att visa utåt att ja, jag går på den här skolan och jag gör det för att jag vill gå här.³⁸

Generellt upplevs gamla märken från tidigare erfarenheter i Försvarsmakten ha ett betydligt högre affektionsvärde hos informanterna, alltså vara mer laddade. Ingen av informanterna uppger i intervjun att de har alternativa märken som de förknippar med skolan eller förbandet Karlberg. En informant talar i intervjun om bristen på symboler

Vi har ju karlbergsmärket som vi inte bär(guldmärke, bärs av anställda till C1). För det ska man vara anställt för att bära. Så någon symboliskt värde[sic!]tycker jag inte att det har. Det har dem ju missat skolan att inte dela ut kadettbågar och sånt där.(...)det är basrar hit och dit, vi har ju ingenting som är unikt för Karlberg.(...)jämför man då med kadett skolan i Halmstad så får ju dem i alla fall ut kadettbågar som visar ett märke i alla fall, jag är någonting. Så där får man ju ett symboliskt värde, man kan i alla fall knyta till det³⁹

Två av fem informanter ska i stor utsträckning tillbaka till de förband där de grund utbildades. Skillnader förekommer i arbetsuppgifter och formell tillhörighet men där de gamla symbolerna från grundutbildningen fortfarande är applicerbara och behåller sitt värde för individerna. Det kan exempelvis utgöras av huvudbonader, basker eller båtmössa, utbildningstecken eller förbandstecken. Hos övriga tre informanter i undersökningsgruppen har en informant valt att avsluta utbildningen

³⁶ Informant E rad, 170-174

³⁷ Informant (K)A rad, 93, 105-106

³⁸ Informant (K)B rad, 68-71

³⁹ Informant C rad, 94-98, 116-118

frivilligt under termin fyra, det vill säga efter genomförandet av övningen Kuben, och en informant uppger att denne har hittat nya symboler att identifiera sig med som fyller upp tomrummet från grundutbildningen och fram till anställning. Dock har informanten erhållit dessa symboler efter termin fem, alltså efter övningen Kuben.

Javisst är väl jackan lite av en symbol. Så fort något särskiljer en från någon annan så blir det lätt laddat. Inom StriL så får ju bara FSL ut jackan och inte luftbevakning och då blir det ju tydligare. Då varken Lbev eller FSL ännu fått ut våra vingar som är vårt utbildningstecken har jag inte så stor koll på hur det kommer kännas då. Men då alla i FV som inte är piloter får likadana vingar, med minimala skillnader, tror jag inte de blir så symboliskt laddade.⁴⁰

3.2 Ritualer

Symboler kan alltså vara vad som helst, men är absolut inte vad som helst för dem som bekänner sig till dem. För en utomstående kan känslorna som utspelar sig på en idrottsläktare framstå som helt obegripliga. För dem som hängett sig till ett visst lag upplever att det som utspelar sig framför dem äger rum som om det vore på liv och död. Riter och ceremonier är enligt Durkheim någon som skiljer det profana från det sakrala. En initieringsrit höjer den oinvigde från en enbart profan värld till de sakrala värdena.

Mitt år blev baskern ett förbandsmärke eller förbandstecken så vi var tvungna att ha den i stort sett(...) men det är ju det här med ritualer, du ska förtjäna din basker vi hade inte så, vi var ju flottister så vi har ju båtmössa snarare.⁴¹

Baskern som för denne individ inte har något större värde har för andra ett enormt värde. Det som skiljer det ena från det andra är ritualen där det profana blir laddat och får sitt profana, symboliska värde. Riter kan utgöras av många olika handlingar. En informant från kontrollgruppen uttrycker det på följande vis:

Hela verksamheten är uppbyggd runt ritualer. Rutiner som inte finns i det civila livet blir som ritualer, exempelvis uppställningar, ceremoniella händelser som utdelning av gradbeteckningar, befordring och olika övningar. Vi hade en prestationsövning under grundutbildningen som jag ser lite som en ritual, och efter övningen utdelades ett utbildningstecken som en symbol för detta⁴²

Flera av informanterna ser regelbundna uppställningar som ett försök att få samma effekt som en ritual "Jag kan tänka mig att de här måndagsuppställningarna som vi hade tidigare att det var ett sätt att samlar hela kompaniet och försöka skapa en "vi" känsla."⁴³ Förutom gemensamma

⁴⁰ Informant B rad, 181-187

⁴¹ Informant D rad, 274-277

⁴² Informant (Kontrollgrupp)C rad, 100-105

⁴³ Informant D rad, 53-55

uppställningar så är det flera av informanterna som belyser historiska inslag och traditioner som viktiga ritualer. Detta sammanfattas väl i följande citat

Det fanns ju vissa ritualer som vi hade som skolan ledde, men annars så är det ju mycket elevrådet [Höga rådet] som försökte driva på med traditioner. Vi hade ju måndagsuppställningar, måndagsflås, torsdagsfys, så det fanns ju hållpunkter. Men det var ju inte överdrivet mycket. Men samtidigt fanns det ju också väldigt stora ljuspunkter, lillejul och sådär som ändå var, jag menar man kan ju inte ta hur mycket tid åt sammanhållning och så där så det fanns ju sammankomster och ritualer och så där som jag tyckte var ganska trevligt men vi hade nog kunnat haft[sic!]några fler faktiskt.⁴⁴

Durkheim menar att de kollektiva riterna både återskapar och uttrycker gruppens sammanhållning.⁴⁵ Dock, för att kunna definiera en rit så måste vi definiera vad vi hänger oss åt.⁴⁶ Alla fem informanter är mer eller mindre överens om att skolan försökt genomföra tämligen många riter. Men ingen uttrycker att de känner att riterna känns äkta, eller meningsfulla.

Innan VFU tyckte jag det var ganska täta skott[avser här bra kontakt]mellan kadetterna och jag hade ganska många sammankomster med befälen också tyckte jag, men ingenting som skapade en bättre stämning, inte av den karaktären.⁴⁷

Bristen av upplevd mening med riterna och ceremonierna kan förklaras med otydlig definition av gruppen sakrala värden. En bidragande orsak kan också vara att riten måste utföras av någon som är invigd i gruppen och inte av vem som helst, vilket nämns ovan. Om individerna inte hänger sig till det nya sakrala värdena, alltså den nya gruppen krävs det att individen som utför riten är invigd i den gamla gruppen rimligtvis. Det är dock en informant som avviker något i sitt svar, "[om sammanhållning] dem har lyckats lite grann, vi är inte helt osammanhängande."⁴⁸ Dock svarar samma informant på följande vis senare,

Kommer inte på några bra exempel på sammanhållningsförsök från skolan men jag tror att det krävs att man känner sig speciell eller utvald för att skapa den sammanhållningen. Jag är till exempel stolt över att jag klarat FSL-kursen men det hade jag nog inte varit om det inte varit svårt.⁴⁹

Intressant med detta uttalande är att det stämmer förvånansvärt väl överens med Durkheims tankar om kriminalitet och straff. Durkheim menar att straffets funktion inte alls handlar om att avskräcka eller behandla brottslingen, utan helt sonika är till för att stärka den sociala sammanhållningen i

⁴⁴ Informant A rad, 50-58

⁴⁵ Boglind, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*, 2009, s, 265

⁴⁶ Durkheim, É, *The elementary forms of religious life*, 1995, s.34

⁴⁷ Informant A rad, 32-35

⁴⁸ Informant B rad, 31

⁴⁹ Informant B rad, 188-192

samhället. Brottet bekräftat alltså, i Durkheims fall, samhällets existens. Det vill säga definierar ett "vi" eftersom vi inte är "dem".⁵⁰

Kontrollgruppen lämnar inga avvikande svar jämfört med undersökningsgruppen på den här punkten. En av informanterna i kontrollgruppen uttrycker det så här,

Vi har ju haft ceremonier. Ankringsceremoni och diverse olika aktiviteter för att stärka gemenskapen, prestationsövningar och ja. I början umgicks vi mer som ett kompani i plutoner, hade regelbundna uppställningar där vi skulle ha någon slags samhörighet. Så det finns väl någonslags tanke att vi ska ha det. Det tror jag, hos kompaniledningen.⁵¹

En informant i kontrollgruppen uttrycker en skillnad mellan kamratskap och sammanhållning. Denne informant upplever en stark sammanhållning mellan individerna på kursen, men inte så stark sammanhållning till skolan, eller platsen Karlberg. Informanten upplever dock snarare ett kamratskap mellan individerna i samma arena som sig självt.⁵² Informanterna är relativt eniga om att ritualer och ceremonier har förekommit, men inte upplevts äkta. Dessa resultat är rimliga med avseende på att individerna inte upplevde någon symbol som innehöll någon större laddning. Detta kan alltså förklaras delvis genom att individerna inte upplevt ritualerna som meningsfulla eller inte hängett sig till dem. Detta kan, enligt Durkheim, bero på antingen att de sakrala värdena för gruppen inte är tillräckligt tydligt definierade. Eller att ritualerna utförts av någon som gruppen inte upplever som invigd. I likhet med resultaten rörande symboler upplever informanterna andra riter och ceremonier som mer äkta och meningsfulla, antingen under grundutbildningen eller i samband med VFU.

Vi hade en avslutningsflygning på flygskolan med ett högre befäl, det var i samband med att vi fick flygvingarna. Det var inte ett prov eller en uppvisning. Jag kände faktiskt efteråt att jag i större utsträckning kunde identifiera mig med organisationen.⁵³

3.3 Det sakrala

Det sakrala, eller det heliga, är sådant som är skyddat och belagt med vissa regler för användning och närmande. Något sakralt närmas aktsamt, med vördnad och respekt. Det sakrala står i motsatsförhållande till det profana, det som upphöjer något från den profana-världen till sakralt är riter och ceremonier. Det sakrala kan knytas till symboler som därigenom erhåller sin sakrala laddning, också genom ritualer och ceremonier. För att koppla detta mot Militärhögskolan Karlberg så fick informanterna uttrycka sina tankar kring begreppet *Karlbergsandan*. Samtliga informanter kände till begreppet sedan innan, men lika många hade svårt att beskriva vad det betydde eller upplevde någon sakral laddning runt det.

⁵⁰ Boglind, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*, 2009, s. 215-217

⁵¹ Informant (K)C rad, 46-51

⁵² Informant (K)B rad, 43-57

⁵³ Informant (K)C rad, 106-109

(om karlbergsandan) någonting det trycktes mycket på termin ett och två framförallt. Och sen har det väl blivit mindre och mindre av den. Karlbergsandan är väl de här vanliga termerna; officersmässighet och vinterbal och allt det här. Men ja mer konkret vet jag inte riktigt, det är väl höga råd och de här lite mer spexiga grejerna. Det är väl det som de lades mest fokus på, med Philqvist dop och det här. Officerarna pratar ju ofta om det här, känn en tillhörighet till Karlberg, var stolt att ni är karlbergare.(...)jag är stolt över att vara karlbergare på något sätt. Att man ändå har gått igenom utbildningen när man väl står på examensdagen men det är nog mer utbildningen man kommer känna av och inte så mycket Karlberg.”⁵⁴

I dagens samhälle finns det stort utbud av grupper att tillhöra, valmöjligheten för individen är väldigt stor och kan därför välja att hän ge sig till den grupp han/hon tycker passar bäst. Många av individerna talar om *värderingar*, vad som är rätt och fel, viktigt och inte och att det har betydelse för vilken grupp man väljer att identifiera sig med.

[om framtida förband]Människorna där nere, de delar många av mina värderingar och vad jag tycker är intressant och viktigt och rätt. Det kom man nog underfund med ganska snabbt att dem påminde mycket om hur man själv tänkte och talade.

Durkheim menar att etik, moral och värderingar är avspeglings av gruppens och grundade i gruppens erfarenhet. Gränserna mellan grupper är laddade och inte enbart strukturella, det finns alltid en moralisk och emotionell laddning och grunden till klassificering av människor är alltid ”vi” eller ”dem”⁵⁵ Flera av informanterna belyser betydelsen av värderingar vid val av grupptillhörighet och identifiering. En informant menar att det finns en rådande kultur på skolan och huruvida man väljer att hänge sig gruppen på Karlberg avgörs av hur man ställer sig till den kulturen.

Jag tror att många upplever en bättre sammanhållning om man är beredd att anpassa sig efter kulturen som är. Medans om man inte är det, som jag, upplever att den inte alls är så bra.(...)de flesta som kommer dit har sin egen åsikt hur det kommer vara där. Sen även en egen åsikt om vart de är på väg därefter och om den åsikten stämmer överrens om hur det är på skolan så fungerar nog det ganska bra. Har man en annorlunda åsikt eller syn på det då fungerar det nog sämre.”⁵⁶

Samtliga informanter anger att de i olika grad upplever gruppen från utbildningen som något mer än en strukturell grupp. Vissa anger att de i liten utsträckning identifierar sig med gruppen från den tiden, men ändå känner någon form av nostalgi från den tiden. Andra uppger att de i ganska hög utsträckning fortfarande identifierar sig med gruppen de ingick i under grundutbildningen. Vad det beror på kanske kan förklaras av följande citat,

Man skulle klara en massa olika "tester" typ skjutning, SIB-paketet, skyttehinderbanor och som avslutning var det en strapatsövning där alla som klarade det var med på en

⁵⁴ Informant C rad, 68-80

⁵⁵ Boglind, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*, 2009, s. 262-263

⁵⁶ Informant E rad, 69-82

ceremoni inne i Stockholm i direkt anslutning till övningen. Ceremonin hölls utanför en kyrka som varit livgardets regementskyrka i många år och som LG finansierade bygget av. Disponenten [kompanichefen] skakade hand med alla och delade personligen ut på bågen. Tröttheten kombinerat med sockerkicken från cola på tom mage gjorde det ganska pampigt och känslomässigt i våra ögon. Man hade klarat något svårt tillsammans med de andra och då kom stoltheten per automatik.⁵⁷

Denna händelse är mycket intressant om man väljer att se den genom Durkheims teori. Den består av en rad ritualer som upplevs prövande, en ceremoni som upplevs högtidlig och andäktig. Ceremonin hölls av någon som var invigd i gruppen och därmed behörig att genomföra den. Samtidigt delades en symbol ut vid tillfället för att symbolisera detta för gruppen och för andra utanför gruppen som erhöles under ceremonin. Dessutom var det enbart de individer som klarade av hela övningen som fick delta vilket gav dessa en känsla av exklusivitet. Samma informant anger just "stadsskyttebågen" som en stark symbol från hans grundutbildning. Samma informant uttrycker sig på följande vis gällande övningen Kuben och motsvarande övningar från grundutbildningen.

De delar av övningen som jag var med på kändes inte så påfrestande prestationsmässigt om man jämför med lumpen. (om varför informanten bröt)men kanske beror det på att man hade lite lägre motivation, det var inte samma grej som när jag var värnpliktig.(...)Annars kan det vara gruppsyck. Övningar ifrån lumpen där man borde brutit så gjorde man sitt bästa för gruppen som var där(...)på Karlberg har vi inte samma sammanhållning, för vi kommer från olika förband där många har starka gemenskaps känslor med sina gamla förband eller med sina nya förband eller vissa grupper inom skolan. Jag tror att många inte har den här viljan att den här gruppen är viktig att lägga energi på när man tillhör en annan grupp primärt.⁵⁸

Delar av förklaringen till diskrepansen mellan upplevelserna, prestationsövning under grundutbildningen och övningen Kuben, kan alltså ligga i att individen upplevde en stark sammanhållning inom gruppen under grundutbildningen och identifierade sig i stor utsträckning till den, detta efter att ha genomgått meningsfulla ritualer och ceremonier under grundutbildningen och ett tydligt märke som symboliserade denna process och tillhörighet. Individen upplevde inte samma sakrala känslor gällande gruppen informanten ingick i på Karlberg och i och med det så kan man tänka sig att motivationen sjönk och individen upplevde inte att han svek gruppen i lika stor utsträckning som han skulle gjort under grundutbildningen när han avbröt övningen.

En av informanterna i undersökningsgruppen talar återkommande om "tuffa" utmaningar. Informanten antyder att genomgå hårda provningar tillsammans skulle främja sammanhållningen och att tillhörigheten till det gamla förbandet påverkar viljan att hänge sig till Karlberg

[om symboler från grundutbildningen]Det är väll för att man känner till det gamla förbandet man kommer ifrån. Där har man ju genomgått antagligen många tuffa saker och dem har sin gemenskap med sina vänner där ifrån. Det är något man är nostalgisk över. Precis som jag känner för kbv fortfarande från att jag gjorde lumpen

⁵⁷ Informant B rad, 193-202

⁵⁸ Informant B rad, 64-67, 133-135. 143-149

där vilket var en tid sen. Med det finns fortfarande minnen där ifrån som var väldigt trevliga. Och har man varit på de tuffa förbanden kan jag tänka mig att det är de tuffa utmaningarna när man lyssnar på människor. Men då har man ju också sina märken som man tycker om, det är baskrar hit och dit. Vi har ju ingenting som är unikt för Karlberg.⁵⁹

Informanten menar alltså att kadetter som varit på vad han anser de "tuffa" förbanden som är mer fysiskt och psykiskt påfrestande i sin karaktär präglas av starkare sakral koppling till dessa förbandet, alltså att de i större utsträckning identifierar sig och hänger sig till den gruppen. Detta innebär också ett starkt och tydligt sakralt värde i de symboler som representerar denna tillhörighet och identifikation för individerna.

Det som skiljer kontrollgruppen från undersökningsgruppen här är att de upplever en mycket starkare kontakt och identifierar sig i hög utsträckning med det förband som informanterna förväntas anställas vid efter utbildningen, vilket i två av tre fall är samma som förbandet där grundutbildningen ägde rum. Samtliga informanter i kontrollgruppen upplevde ingen större sakral känsla till Karlberg. Dessa två exempel illustrerar detta:

(om karlbergsandan) Jag vet faktiskt inte, det är ingenting som jag definierar mig med. Visst jag har gått här i tre år och det ska väl betyda någonting och det betyder någonting för många men för mig så betyder inte det så mycket.⁶⁰

(om karlbergsandan) Jag får inga associationer alls nästan. Det är väl i så fall kompaniledningens försök att uppnå någon form av karlbergsanda genom traditioner.⁶¹

Som en kort sammanfattning av detta avsnitt, det går inte att urskilja några direkta skillnader mellan individerna i kontrollgruppen och undersökningsgruppen och deras relation till gruppen eller Karlberg i ett sakralt avseende. Informanterna har liknande åsikter och bild av begrepp som exempelvis *karlbergsandan*. Informanter från båda grupperna uttrycker vikten av likartad etik, moral och värderingar för att vilja hänge sig till gruppen och känna att man kan identifiera sig med den. Begrepp som exklusivitet, trygghet, lojalitet och trygghet förekommer i informanternas svar när man pratar om grupper eller enheter de upplever känner en hög tillhörighet till. Den skillnad som går att urskilja mellan de två olika grupperna är tillhörigheten till framtida förband, där kontrollgruppen i större utsträckning upplever en större samhörighet och identifiering till det förbandet där den framtida anställningen förväntas äga rum. Detta är en skillnad som kommer diskuteras vidare under rubriken *slutsatser*.

⁵⁹ Informant C rad, 102-111

⁶⁰ Informant (K)A rad, 88-91

⁶¹ Informant (K)C rad, 57-59

3.4 Övningen Kuben

Övningen Kuben är, som nämnts ovan, uppdelad i två delar. En mer ledarskapsorienterad del, där de kadetter som agerade chefer under olika moment ställdes inför svåra situationer och prioriteringar. Denna del genomfördes vid Livgardets övningsanläggning Stora Sättra utanför Stockholm. En andra del där fokus låg på den fysiska prestationen och förmågan hos enskild individ att utmana sina gränser och prestera under hårda förhållanden. Denna del genomfördes på övningsområdet vid Berga, utanför Stockholm. Samtliga i undersökningsgruppen fullföljde av olika anledningar inte hela övningen, utan tvingades avbryta övningen under den prestationsorienterade delen av övningen. Det är viktigt att poängtera att arbetet inte är ute efter att skuldbelägga informanterna eller ifrågasätta deras motiv till att avbryta övningen. Målet är att undersöka kontexten informanterna upplevde att de befann sig i när övningen ägde rum och hur de själva ser på sitt beslut i efterhand. Samtliga informanter i kontrollgruppen genomförde hela övningen Kuben från start till mål. Intressant med denna grupp är att undersöka deras syn på övningen och vad de anger för motivationsfaktorer som hjälpte dem klara av hela övningen. Avsikten är att i ett senare skede jämföra likheter och skillnader mellan undersökningsgruppen och kontrollgruppen.

Informanterna i undersökningsgruppen uppger lite olika syn, både gällande övningen Kuben generellt men även för de två delarna. Tre av informanterna uttrycker i sina svar att de upplevde någon form av mening med den första, ledarskapsdelen, av övningen. Dock så skiljer det sig lite från att se det som ett skönt avbrott i vardagen och en bra möjlighet att damma av gamla färdigheter från grundutbildningen, till att känna att man utvecklas, åtminstone något, i rollen som chef och ledare.

Det var väl just att få komma ut och göra någonting, bröt väl av mönstret av studierna på ett ganska positivt sätt, men själva övningen i sig? Det var väl i så fall för att damma av gamla färdigheter, för egen del kom de ju att handla om det.⁶²

(...)Övningen ute på Stora Sättra den var ganska intressant på ett sätt om man kan hamna inför situationen att stå och prata med någon som pratar ett annat språk och är väldigt aggressiv och försöka bemöta de konflikterna. Nu hamnade jag personligen inte i de konflikterna. Jag satt ju som åskådare på ett tak när allt sånt hände(...)⁶³

Utmärkande är att ingen av informanterna uppger att de upplever sig direkt involverade i händelseförloppet, utan det är mycket upp till dem själva att observera det som händer och dra egna slutsatser utifrån det. Av resterande två informanter i gruppen uppger en att "den hanterades under all kritik(...)"⁶⁴ Mest avvikande i gruppen gällande synen på övningen Kuben är den femte informanten.

Alltså det yrke som vi kommer verka i är väldigt påfrestande, sen beror det på vilken tjänst om det blir psykiskt eller fysiskt som tar överhanden. Att känna sig själv i

⁶² Informant A rad, 104-107

⁶³ Informant C rad, 149-153

⁶⁴ Informant E rad, 193

påfrestande situationer oavsett om de då gäller till exempel sjögång och du är sjösjuk eller om det gäller då att du är ute och marscherar i fält så. Just den här påfrestningen att vara psykiskt eller fysiskt trött tror jag man tjänar oerhört mycket på att ha upplevt tidigare.⁶⁵

Denna informant upplever övningen i stor utsträckning som meningsfull och kan utifrån se en koppling utifrån sig själv till sin framtida profession. Kontrollgruppens svar stämmer väl överrens med majoriteten i undersökningsgruppen. Ingen av dem upplevde den första delen av övningen som speciellt meningsfull.

Det gick inte åt så mycket energi, för jag hade inte så mycket att göra. Jag kan förstå poängen med att låta oss kadetter uppleva ett sådant scenario som spelades upp på Stora Sättra men det kändes mer som en övning för markarenan.⁶⁶

Kontrollgruppens svar gällande den andra delen, prestationsdelen, är inte helt entydiga. Två av informanterna upplever den i efterhand som intressant, betydelse- och meningsfull. Den tredje informanten i kontrollgruppen ser övningen mer som en söndagspromenad.

I efterhand så var den väl lite rolig i alla fall. Den första delen tyckte jag inte var givande över huvudtaget. Jag hade för lite kunskap i bagaget för att kunna lära mig någonting av den övningen. Från det att den andra övningen började så tyckte jag det var en väldigt bra övning. Det var väldigt jobbigt, och ja jag är duktig på att ifrågasätta ibland också så det var ja... men det var bra i efterhand.⁶⁷

I förhand[sic!] så tyckte jag det skulle bli en jobbig övning och i efterhand så är det väl lite kul att ha gjort den. Ganska drygt.(...)(om övningen upplevdes som meningsfull)Ja, till viss del i efterhand, faktiskt. Det kändes inte alls meningsfull innan. Att få testa på sina gränser kan ju ha en poäng när man har gjort det⁶⁸

I det inledande skedet så satt jag nog mest på rumpan och gjorde ingenting. Så just den delen var väl inte så givande. Sen under den senare delen när det var prestationsmoment så var jag ställföreträdande plutonchef och det gav väl mer även om det var mer att vara dagisfröken och trycka plutonen framåt kändes det som ibland. Det var inte mycket militärt med det utan vi var ute och gick i militära kläder. Och för min del så var det inte speciellt fysiskt påfrestande heller.⁶⁹

Två av tre informanter i kontrollgruppen uppgav under intervjun att de vid något, eller flera, tillfällen funderade på att avbryta övningen. Under intervjun var det dock svårt att tydligt minnas vad som

⁶⁵ Informant D rad, 136-142

⁶⁶ Informant (K)C rad, 110-113

⁶⁷ Informant (K)B rad, 89-94

⁶⁸ Informant (K)C rad, 76-77, 79-81

⁶⁹ Informant (K)A rad, 122-129

motiverade dem att fortsätta. ”Jag vet inte, jag kan inte säga exakt vad var, men det kändes tråkigt att ge upp”⁷⁰

Samtliga informanter bröt övningen under denna del. Alla uppger att de upplevt smärtor mellan sju och nio på en tiogradigskala. Orsaken till smärtorna varierar i stor utsträckning från problem med trumhinnan till knäskador. Informanterna ser dock lite olika på beslutet idag

*[Om att fatta samma beslut idag]Nja, det är naturligtvis svårt att sja om, däremot hade jag vetat att det värsta var över, hade jag vetat det och att resten av tiden inte skulle bli så intensiv utan mer utnötande. Det är såklart vanskligt att spekulera, men hade jag vetat det så kanske, kanske jag hade hållit ut. Där med inte sagt att jag skulle klara hela övningen(...)*⁷¹

Ytterligare en informant för ett liknande resonemang angående beslutet att avbryta övningen, (om att fatta samma beslut idag) ”Ja. Eller det förutsätter att jag inte hade vetat hur mycket det var kvar.[med den information informanten besitter nu]Då hade jag sagt nej, då hade jag om möjligt kunnat avlasta packning så jag kunde genomföra det sista momentet”⁷²

Övriga tre informanter i undersökningsgruppen uppger tämligen säkert att de skulle fatta samma beslut idag, oavsett tillgång till information. Flera av informanterna uttrycker dock en anledning till detta som är värd att lyfta fram

*[Om att fatta samma beslut idag]Ja det skulle jag göra, särskilt när man blev bemött så dåligt. Jag hade ingen motivation att göra det längre eftersom att man bemöttes väldigt dåligt.*⁷³

Det är som sagt flera av informanterna som uttrycker sig på liknande vis. Bemötandet som nämns rör officerare som höll i övningen och sjukvårdspersonalen. Fyra av fem informanter uppger att de upplevt bemötandet och hanteringen av dem som ogynnsam för deras inställning till hela övningen. De uppger att övningsledningen och sjukvårdspersonal uppvisat en misstro till deras anledningar att bryta.

*Det negativa var väl att få feedback som inte var allt för rolig. Och att ligga i sjukstugan var inte allt för roligt heller, då det fanns en viss ”simulant” stämning hos vissa officerare som kom och hälsade på. Och jag är ju personligen en person som inte gillar att ge upp. Jag har alltid velat slutföra saker(...).*⁷⁴

Informanterna uppger också att ambitionen att få dem med i övningens resterande del var låg. Inte heller stimulerades informanterna att hjälpa till eller delta efter förmåga.

⁷⁰ Informant (K)C rad, 87-88

⁷¹ Informant A rad, 142-146

⁷² Informant D rad, 203-204, 209-210

⁷³ Informant B rad, 115-116

⁷⁴ Informant C rad, 208-212

(om att komma in i övningen igen)Nja, det var en vag antydning av sjuksyrran men att hon sa att det redan var försent. Det hade hänt så mycket i gruppdynamiken. I övrigt så hade jag under de dagarna väldigt lite kontakt med någon från övningsledningen som ville att jag skulle göra någonting annat.⁷⁵

Sammanfattningsvis så går det inte att se några tydliga skillnader på inställning, syn på övningen eller personlig motivation mellan de olika grupperna med avseende på de delar av övningen som är genomfört likvärdigt av båda grupperna. Generellt sett så känner inte någon av grupperna starkare mening med övningen än någon annan. I kontrollgruppen uppger dock två informanter att man i efterhand uppskattat övningen, mer än förväntat. Den generella bild som undersökningsgruppen ger är att de upplever sig som nedvärderade av organisationen runt övningen som en följd av deras beslut att bryta. Det förekommer en negativ värdering här från både officerare och kadetter.

3.5 Motivation

Informanterna fick under intervjun även svara på frågor gällande motivation i allmänhet, och motivation kopplat till förbandstillhörighet och förbudsanda. Svaren gällande motivation i allmänhet är väldigt individuell, det går att urskönja ett visst mönster. Enligt informanterna är motivation något som individen själv skapar, men att möjligheten till att skapa motivation är beroende av vilken kontext individen befinner sig i.

Ja, det kommer inifrån men det finns en samspelsdimension utifrån som inte är helt oväsentlig men att de som kommer utifrån måste ha några receptorer inom en för att man ska kunna ta emot dem, så det yttre är betingat av det inre.⁷⁶

Ord som tilltro, tillit, strävan, mål och syfte dyker upp frekvent under intervjuerna. Kontrollgruppen svarar på ett väldigt likartat vis i förhållande till undersökningsgruppen.

Motivation är någonting som man bygger själv. Dock i samband med andra. Så man kan ha en motivation ihop med gruppen. Nu ska vi klara det här som en grupp och så kan man ha motivation som egen individ, det här ska jag klara av. För egen del så gäller det att det finns någonting att sträva mot. Som under lumpen så var det ju delar med baskern inledningsvis och sen var det utbildningstecknet amfibie, man skulle klara övning amfibie då var det ett väldigt gemensamt mål men att det nu är en c-uppsats och då står ju min officersexamen på spel.⁷⁷

Angående motivation så svarar fyra av informanterna i undersökningsgruppen att det skulle se det som positivt att tidigare få kontakt med det framtida förbandet. Svaren angående betydelsen av att i ett tidigt stadium varierar, vissa av informanterna betonar att deras val av karriär skett löpande under utbildningen och att en tidig kontakt med framtida förband försvåras av detta.

⁷⁵ Informant A rad, 170-173

⁷⁶ Informant A rad, 177-180

⁷⁷ Informant (K)A rad, 143-156

Absolut, om förbanden i ett tidigare skede hade blivit involverande och man haft den här typen av dialog(...)Ja, det tror jag sen i vilken grad kan man diskutera men jag tror absolut att det hade varit positivt att man hade motiverats ännu mer⁷⁸

Jag välkomnar tanken, men jag vill påminna om att för min del var det ju inte självklart att jag skulle bli [borttaget], jag hade ju inte valt det om chansen att välja inte hade funnits. Men jo en tydligare koppling hade absolut varit nice.(...)men som svar på frågan tror jag det hade varit bra.⁷⁹

Samtliga informanter i kontrollgruppen uppger att de under studietiden har upplevt det som positivt att känna en tydlig koppling till sina respektive förband och att detta har gett dem en ökad grad av motivation under utbildningen.

(...)Jag känner att så fort vi har gjort saker där jag har kunnat koppla tillbaka till där jag har varit, där jag hör hemma så har det drivit mig mycket mer och man har fått ut mer av övningar och utbildningen och sitt eget utvecklande.⁸⁰

3.6 Sammafattning

Överlag går det inte att urskilja några större skillnader mellan undersökningsgruppen och kontrollgruppen. Det är genomgående genom alla redovisnings- och analyskategorier. Gällande symboler kopplade till Militärhögskolan Karlberg så råder det vissa nyansskillnader mellan informanterna, men överlag är den generella bilden att informanterna inte uppfattar karlbergsmärket som laddat, det vill säga sakralt, utan mer som någonting som indikerar deras strukturella tillhörighet, mer åt det som Durkheim skulle ha kallat profant. Kopplat till det så upplever informanterna i båda grupperna som tillfrågats att det förekommer ritualer och ceremonier under utbildningen för att skapa en ökad grad av sammanhållning och tillhörighet, dock upplevs dessa mer som skådespel än någonting informanterna hänger sig till. Dessa ritualer och ceremonier fyller alltså inte sin tilltänka funktion att bilda brygga till det sakrala från det profana. Anledningarna till detta kan vara många, men en del i förklaringen kan ligga i att informanterna inte upplever att personen som utför dessa ritualer och ceremonier inte är behöriga, eller själva initierade i gruppen. Det kan också förklaras av att informanterna inte upplever det sakrala som tydligt definierat och därför uppstår en otydlighet vilket påverkar förmågan och viljan att hänge sig till de sakrala värdena som den nya gruppen är tänkt att inneha. Som ett resultat av detta upplevs meningslösa riter och symboler uppstår ingenting sakralt, eller heligt runt skolan eller grupper på skolan. Individerna väljer i stor utsträckning att identifiera sig med andra grupper och enheter. Dessa kan bestå av förband där grundutbildningen är genomförd eller det framtida förbandet eller någon enhet utanför Försvarsmakten.

Informanterna uppger ofta att gruppen, eller enhetens värderingar spelar en stor roll när det kommer till att välja vilken grupp man vill tillhöra, eller väljer att hänge sig åt. Denna bild

⁷⁸ Informant D rad, 263-264, 267-269

⁷⁹ Informant A rad, 220-223, 227

⁸⁰ Informant (K)B rad, 185-188

återkommer i både undersökningsgruppen och kontrollgruppen. Detta ges också som en anledning till varför man i större utsträckning väljer att identifiera sig med sitt framtida förband och/eller förband där tidigare tjänstgöring har ägt rum, alltså helt enkelt för att individerna upplever att deras personliga etik, moral och värderingar ligger närmare gruppens vid det framtida förbandet än förbandet Karlberg. Den upplevda korrelationen mellan sina egna värderingar och framtida förbandet anges också som en anledning att söka sig dit, och en anledning till varför man trivs där. Ingen av informanterna i undersökningsgruppen visste vilket deras framtida förband var och hade därför inte haft någon möjlighet att initieras i den gruppen, eller enheten innan övningen Kuben genomfördes.

Likt ovanstående så går det inte heller att se några större skillnader gällande informanternas syn på övningen Kuben. Samtliga informanter har inte haft något större deltagande i övningen. Majoriteten av informanterna i undersökningsgruppen finner första delen av övningen som relativt intressant och meningsfull, dock anges väldigt olika anledningar. Uppfattningen om den andra delen av övningen är övervägande negativ. Delvis kan detta förklaras av det dåliga bemötandet som informanterna upplevde när dessa bröt övningen. Två av informanterna i kontrollgruppen uppger att deras bild av övningen har förändrats i efterhand. Då har de funnit den mer betydelse- och meningsfull och har lättare att se syftet med att genomföra övningen.

4 Slutsatser och diskussion

(...)På Karlberg har vi inte samma sammanhållning, för vi kommer från olika förband där många har starka gemenskaps känslor med sina gamla förband eller med sina nya förband eller vissa grupper inom skolan. Jag tror att många inte har den här viljan att den här gruppen är viktig att lägga energi på när man tillhör en annan grupp primärt.⁸¹

Så här uttrycker sig en informant om sammanhållningen och tillhörigheten till Militärhögskolan Karlberg. Det går att se ett kausalt samband mellan upplevd tillhörighet och identifiering till något av Försvarsmaktens förband och prestationen under övningen Kuben, detta eftersom den enda betydande skillnad som gått att finna mellan de två olika grupperna i undersökningen är just kopplingen, alltså identifieringen och sammanhållningen till det tilltänkta förbandet (se sidan 19-20). Enligt ovanstående går det att hävda att en tydlig identifiering och social sammanhållning ökar motivationen och förmågan för meningsskapande hos individerna. Detta stämmer väl överrens med Ahronson och Camerons slutsatser om att social sammanhållning är viktigt för att uppnå hög effekt i en militär kontext. Det är rimligt att anta att detta samband gäller även utanför övningen Kuben och går att återfinna i resultat på andra övningar och i studieresultat. Det som talar emot denna slutsats är att antalet informanter är relativt lågt. Detta är dock ett medvetet val i syfte att kunna gå djupare in på dessa komplexa och personliga frågor. Det vore intressant med en större undersökning som behandlar liknade frågeställning innehållandes individer från flera olika grupper. Detta för att se hur frekvent förekommande betydelsen är för ökad motivation är, alltså hur stor betydelsen är och för att se vilka avvikelser det går att finna.

⁸¹ Informant C rad, 143-149

Samtliga informanter som av någon anledning inte fullföljt övningen Kuben har angett medicinska motiv till sitt beslut. Detta är ingenting som arbetet är ute efter att tvivla på eller kritisera. Dock kan en bidragande faktor till att informanterna valt att bryta istället för att genomhärda smärtan i större utsträckning vara att det finns svårigheter för individernas motivations- och meningsskapande under studietiden på Militärhögskolan Karlberg, eftersom, i enlighet med ovanstående individer inte väljer att identifiera sig med skolan och upplever ingen starkare social sammanhållning.

Enligt Hofstede finns det ingen motsättning i att tillhöra olika enheter i samhället. Alltså finns det ingen motsättning i att tillhöra Karlberg strukturellt men att i större utsträckning identifiera sig med ett annat förband. Hans modell, där tillhörigheten till olika grupper i samhället liknas vid skalen på en lök, där han menar att individen känner starkast tillhörighet till de grupper som ligger närmast individens personliga värderingar. Man kan tänka utifrån detta resonemang att det kan vara lämpligt att lägga resurser på att initiera och bejaka kopplingen mellan kadetten och det framtida förbandet i syfte att hjälpa individen med menings- och motivationsskapande under studietiden för att i slutändan uppnå bästa tänkbara resultat. Enligt Aronson och Cameron kommer detta även leda till psykiskt välbefinnande för individerna.

En informant är inne på betydelsen av gemensamma fysiska provningar gemensamt och att det påverkar sammanhållningen inom gruppen. Detta resonemang liknar Kings resonemang om att fysisk träning och drill är en förutsättning för att skapa ett gemensamt språk i gruppen och därigenom ges möjlighet att skapa social sammanhållning. Frågan man då kan ställa sig är vilken verksamhet man väljer att prioritera under studietiden? Det uppstår en konkurrenssituation mellan teoretiska studier och fysiska övningar för att stärka sammanhållningen.

Som Bolman och Deal uttrycker det, bör inte dessa mer abstrakta frågor gällande symboler och tillhörighet ses isolerat från andra faktorer, alltså strukturella, HR relaterade och politiska perspektiv. Det är dock, baserat på samma resonemang, viktigt att inte glömma bort dessa frågor om man vill komma förbi hinder som man stöter på i en organisation eller verksamhet. Denna uppsats presenterar alltså ett sätt att förklara anledningar till svårigheter med menings- och motivationsskapande, ett perspektiv.

Matell hävdar i sitt arbete att Försvarsmakten använder sig av metoder för att stärka sammanhållningen inom gruppen. Detta stämmer väl överrens med vad informanterna uppger i denna undersökning. Dock så upplevs inte dessa metoder som utförs under studietiden på Militärhögskolan Karlberg som vidare effektfulla. Detta kan förklaras av att individerna på Karlberg inte väljer att hänge sig åt skolan och dess metoder utan väljer i stor utsträckning att hänge sig åt andra grupper och enheter som de upplever återspeglar individens egna värderingar i större utsträckning. Dessa enheter är i stor omfattning framtida förband.

Det finns en risk att dessa frågor kommer öka i aktualitet i takt med att antalet kadetter som genomfört värnplikt minskar till förmån för kadetter som genomfört den frivilliga grundläggande militära utbildningen. Detta på grund av att den grundläggande utbildningen (GMU) inte har någon naturlig koppling till de förband där kadetten senare kommer verka efter utbildningen. Vikten av att underlätta dessa individers möjligheter till identifiering och meningskapande kommer således att

öka. Detta förutsätter dock att det går att urskönja en skillnad avseende dessa frågor mellan det gamla värnpliktssystemet och det nya frivilliga systemet med GMU. Detta är en intressant fråga att utreda i eventuell vidare forskning.

I detta arbete är det enbart övningen Kuben som är använd som referenspunkt för prestation. Det är mycket möjligt att det finns andra faktorer som i denna undersökning inte framkommit men som ändå har påverkat utgången för informanterna. Dessa faktorer kan vara exempelvis personkemi mellan informanterna och nyckelpersoner under övningen eller liknande. Det skulle därför vara intressant att göra en liknande undersökning på någon annan liknande övning eller samma övning men från ett annat år för att se om resultatet skiljer sig åt.

5 Käll- och Litteraturförteckning

Ahronson, Arni, Cameron, James E "The Nature and Consequences of Group Cohesion in a Military Sample". *Military Psychology* 19(1), 9-25 Department of Psychology, Saint Mary's University, Halifax, Nova Scotia, Canada, 2007

Boglund, Anders, Eliaeson, Sven & Månson, Per, *Kapital, rationalitet och social sammanhållning: en introduktion till klassisk samhällsteori*, 6., [rev.] uppl., Norstedt, Stockholm, 2009

Bolman, Lee G. & Deal, Terrence E., *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*, 3., [rev. och uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005

Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Durkheim, Émile, *The division of labor in society*, Free press, New York, 1997

Durkheim, Émile, *The elementary forms of religious life*, Free Press, New York, 1995

Durkheim, Émile, *Durkheim on religion: a selection of readings with bibliographies*, Routledge & Keagan Paul, London, 1975

Hofstede, Geert, *Organisationer och kulturer: om interkulturell förståelse*, Studentlitteratur, Lund, 1991

King, Anthony "The Word of Command: Communication and Cohesion in the military." *Armed Forces & Society*, vol. 32: 493, 2006

Larsson, Gerry & Kallenberg, Kjell (red.), *Direkt ledarskap*, Försvarsmakten, Stockholm, 2006

Matell, Daniel, *Vikten av att arbeta tillsammans, -en studie om hur grupper skapas inom Försvarsmakten*, Stockholm. Opublicerat examensarbete, Sociologiska Institutionen, Stockholms universitet, 2011

Informant A, intervju 18 april, 2013

Informant B, intervju 15 april, 2013

Informant C, intervju 18 april, 2013

Informant D, intervju 17 april, 2013

Informant E, intervju 18 maj, 2013

Informant (Kontrollgrupp)A, intervju 24 april, 2013

Informant (Kontrollgrupp)B, intervju 22 april, 2013

Informant (Kontrollgrupp)C, intervju 22 april, 2013